

Magyar Művészeti Akadémia
Művészetelméleti és Módszertani
Kutatóintézet

„MOZGÓ DÓ...” IV. ZENE A KATEDRÁN

KODÁLY ZOLTÁN ZENEPEDAGÓGIAI MŰVEINEK MŰVÉSZI LÉGKÖRE

EMLÉKKONFERENCIA KODÁLY ZOLTÁN
SZÜLETÉSÉNEK KÖZELGŐ 140. ÉVFORDULÓJÁRA
2021. NOVEMBER 17.

PESTI VIGADÓ
a Magyar Művészeti Akadémia székháza

Az MMA Művészetelméleti és Módszertani Kutatóintézet a

intézménye.

Előszó

„Jobb zenészekre van szükség. Azzá lehet, aki naponta dolgozik rajta. Mennél jobb zenésszé lesz valaki, annál jobban tud másokat is bevonni a zene boldogító fénykörébe, annál jobban tudja szolgálni a nagy célt, hogy a zene az egész népé legyen.”
(Kodály Zoltán, 1954)

Kodály Zoltán születésének 140. évfordulójáról a jövő év tavaszán fogunk megemlékezni. Mi most kicsit megelőlegezzük ezt, a XX. század e hatalmas gondolkodójáról nem lehet eleget beszélni. Írásai, művei soha nem voltak ennyire időszerűek, mint most.

A feljebb látható gondolatot Kodály az egyik kétszólamú énekgyakorlat-sorozatának előszavában írta. Kodály a múlt század harmincas éveitől fogva készítette a zenepedagógiát segítő, ének-zene órákon használható gyakorlatokat a legkülönbözőbb szinteken. Írt óvodásoknak és zeneakadémistáknak egyaránt. Írt szöveggel énekelhető és csak szolmizációs hangokkal előadható egy-, két- és háromszólamú darabokat. Van köztük olyan is, amely akár színpadon is előadható, nagy részük azonban a kórusművek előadásának előkészítője. Kortárs költőket is megszólítottak e kicsiny darabok, találkozhatunk Weöres Sándor és mások alkotásaival is szöveggént.

E művek alkotásakor Kodály figyelt a változatosságra is. Nagy részük kottában íródott, de akadnak ún. betűkottás, azaz csak a ritmust és a szolmizációs nevet mutató, egyszerűen olvasható etűdök is. Van köztük olyan, ahol a két szólam külön füzetekben jelenik meg, hogy előadásuk még jobban megkívánja az egymásra figyelést, felhívja a figyelmet az egymásra utaltságra a szólamok között. Találunk a violinkulcstól eltérő írásmódot is, és van, ahol a kulcsok váltakozása is megjelenik.

Ezek a gyakorlatok végigkísérik a zenét tanulók életét, segítségükkel a zenei írás-olvasás a legmagasabb szintig elsajátítható oly módon, hogy közben a tanuló a különféle zeneszerzői fogá-

sokkal, zenei formák miniatűr változataival, izgalmas hangsorokkal és a magyar népzenevel is ismerkedik.

Ezeknek elemzésével, értékelésével foglalkozik konferenciánk, kitérve a művek művészetelméleti vonatkozásaira és kulturális környezetükre is.

A zenészek jól tudják: soha nem késő akár sokadszorra is elővenni ezeket az alkotásokat. Mindig találunk bennük újdonságot. És ahogyan Kodály 1950-ben mondta: „*Ismeritek Tompa Mihály szép versét: »Fiaim, csak énekeljétek!« Ezt megtoldom azzal: »Fiaim csak szolmizáljatok!« Így szolgáljátok legjobban a magyar zenekultúra fejlődését.*”

Fehér Anikó

Program

10.00 – 10.10	Köszöntő
10.10 – 10.30	<i>Nemes László Norbert:</i> Kodály Zoltán zenepedagógiai műveinek használatával kapcsolatos módszertani kérdések
10.30 – 10.50	<i>B. Horváth Andrea:</i> „A nép dala életet hirdet, el nem múló életet”
10.50 – 11.10	<i>Hartyányi Judit:</i> Az első Kodály gyermekkari esten szereplő népdalfeldolgozások és azok további élete az iskolai nevelésben
11.10 – 11.30	Szünet
11.30 – 11.50	<i>Fehér Anikó:</i> „Örvendjen az egész világ!”
11.50 – 12.10	<i>Windhager Ákos:</i> A Kodály-koncepció a magyar hangszeres iskolákban – Tandarabok mögöttes tartalommal
12.10 – 12.30	<i>Olsvay Endre:</i> Kodály: Epigrammák
12.30 – 12.50	Szünet
12.50 – 13.10	<i>S. Szabó Márta:</i> Romantikus stíluselemek Kodály énekgyakorlataiban
13.10 – 13.30	<i>Ordasi Péter:</i> Kodály Triciniája, a kromatika intonálásának iskolája
13.30 – 13.50	<i>Gráf Zsuzsanna:</i> „Legyen mindennapi kenyérünk” – Kodály gyakorlatai a mindennapokban
13.50 – 14.00	Kérdések, hozzászólások, zárszó

Absztraktok

Nemes László Norbert a Liszt Ferenc Zeneakadémia professzora, a Zeneakadémia Kodály Intézetének igazgatója, az Új Liszt Ferenc Kamarakórus művészeti vezetője, a Nemzetközi Kodály Társaság alelnöke, a skót Nemzeti Ifjúsági Kórus zenepedagógiai programjának védnöke, a Brit Kodály Akadémia tiszteletbeli tagja

Kodály Zoltán zenepedagógiai műveinek használatával kapcsolatos módszertani kérdések

Kodály Zoltán énekgyakorlatainak segítségével számos alapvető fontosságú zenei részkészség sajátítható el, feltéve, hogy a gyakorlatokkal foglalkozó zenetanárok birtokában vannak azoknak a zeneelméleti ismereteknek, módszertani tudásnak, tapasztalatnak és eszközöknek, amelyek segítségével a tanítási órák keretében feltárulnak ezen tanulságos énekgyakorlatok színes és izgalmas zenei világa. A művek alapos vizsgálata, mélyreható elemzése nélkül, amelyek a tanítás folyamatát, a zenei logikából adódó egyes lépéseit is meghatározzák, nem várható el, hogy a növendékek a gyakorlatokat pontos és a zenei kifejezés szempontjából adekvát módon szólaltassák meg. A prezentáció során egy tanítási óra keretében láthatnak a konferencia résztvevői példákat arra, hogy miként lehet az énekgyakorlatok feldolgozását megtervezni, segítve ezzel a zenei készségek és a zenei tudás sokoldalú fejlődését.

B. Horváth Andrea

karnagy, énektanár, a Magyar Kodály Társaság társelnöke, az Andor Ilona Baráti Társaság alapítója és elnöke, a Kodály Zoltán Női Kar újraalapítója

„A nép dala életet hirdet, el nem múló életet”

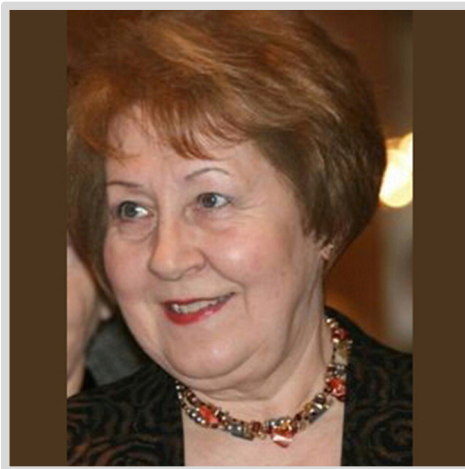
Az előadás tematikája a Kodály írásaiban megtalálható, kiolvasható „üzeneteket” járja körbe: ezek a mai napig fontos és követendő utat mutatnak azok számára, akik gyerekekkel foglalkoznak, azaz a katedrán állnak. Kiemelt helyen áll az éneklés, az értelmi és érzelmi területek feltérképezésének legkiszelfoghatóbb területe. Ez az aktív zenélés legtermészetesebb formája, ezen keresztül alakul ki a zenei anyanyelv bázisa, ezzel egy időben pedig a beszélt anyanyelv is előtérbe kerül. Rövid történeti áttekintés után – amely Bartók és Kodály véleményét mutatja a népdalról – az előadó néhány példával illusztrálja, hogy milyen fontos üzeneteket találhatunk népdalainkban, amelyek betekintést adnak egy korszak mindennapjaiba. Ezek néhol hagyománnyá váltak, vagy lassan el is vesznek. A katedrán állva ezzel foglalkozni létfontosságú kérdés. Hagyományt teremteni, de őrizni is kötelesség.

Hartyányi Judit

a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem nyugalmazott művésztanára

Az első Kodály gyermekkari esten szereplő népdalfeldolgozások és azok további élete az iskolai nevelésben

1929. április 14-én Kodály Zoltán első olyan szerzői estjére került sor, amelyen gyermekkarok szólaltatták meg az 1925 és 1929 között komponált kórusműveket. Bónis Ferenc írja: „Csokorba gyűjtésük nagyszabású nevelői programról tanúskodik: a jövő felnőttjeinek és a művészi muzsika világának egymáshoz közelítéséről.” (*Élet-pálya*, Kodály Zoltán, 244–245. o.)

13 gyermekkari mű elhangzása revelációként hatott, ezek közül öt mű bemutató előadásában gyönyörködhetett a közönség. Nyolc csokorba szedve a kor híres ifjúsági énekkarai friss, lelkes előadása, mint a székesfővárosi Wesselényi utcai polgári fiúiskola és a Szilágyi Erzsébet Leánylíceum diákjainak éneke – akiknek két megtisztelő ajánlás is szólt – varázsolta el a hallgatóságot. Kodály Zoltán nagyra becsülte a kórusok karnagyait, Borus Endrét és B. Sztojanovits Adrienne-t, akik a Lengyel László és a Pünkösdlő évtizedeken és országokon átfelölő sikereit megalapozták. Sztojanovits Adrienne-t híres kórusa élén Mohayné Katanics Mária követte a Szilágyi Gimnáziumban, tanítványaiiba örökítve felejthetetlen zenei, szellemi és érzelmi gazdagságát.

Tóth Ferenc – bár nem volt Borus Endre tanítványa – lelki rokonként csodát művelt a komlói gyerekek lelkébe oltva a magyar népzene és történelem Kodály által a Lengyel Lászlóban megfogalmazott múltat.

Dr. Ittész Mihály, a Magyar Kodály Társaság elnöke (2012–2018) és Kodály Zoltán műveinek legavatottabb ismerője méltó megemlékezésként gondolta, hogy – az első Éneklő Ifjúsághangverseny 80. évfordulójára és az első Kodály-gyermekkarrest 85. évfordulójára – a társaság szervezésében megismétli az első hangverseny műsorát 2014-ben a második évezred elején elismert gyermek- és ifjúsági kórusok szereplésével.

2021-ben pedig kerek évforduló nélkül emlékezünk a máig friss népdalfeldolgozások szerzőjére, az első előadókra és az őket követőkre. „Évtizedek óta valamilyen belső erő tartja frissen a kórusműveket. Nem válnak megunttá, nem kopnak, valahányszor elővesszük, újjászületnek.” (Mohayné Katanics Mária: *Válogatás Kodály kórusműveiből*, 270. o.)

A következő karnagy-generációkon múlik, hogy így legyen!

Fehér Anikó

karnagy, népzenekutató,
az MMA MMKI megbízott
kutatója, a Nemzetközi
Kodály Társaság elnökségi
tagja

„Örvendjen az egész világ!”

A címül írott mondat Kodály *Bicinia Hungarica* című négykötetes, mintegy 180 kétszólamú énekgyakorlatot tartalmazó műve bevezetőjének utolsó mondata. A sorozat 1937–1942 között keletkezett, bevezetőül a kétszólamú éneklésbe.

Az iskolai ének-zene oktatás mindig is érzékeny pontja volt pedagógiánknak. Igaz, hogy már a XVI. századtól vannak írásos emlékek ennek kezdetleges formáiról. Az 1868-as népiskolai tör-

vény általánossá tette a hatosztályos elemi oktatást, a tanterv szerint az ének kötelező tárgy lett heti egy órában. A néphagyomány megismerése mellett a négyszólamú éneklés elsajátítása volt a cél. Ennek mintegy 150 éve. Nem ment ez problémák és megakadások nélkül. A XX. században Kodály volt az, aki egységes és biztos, kifejezetten a magyar néphagyományra alapozott módszert adott a tanárok kezébe, olyan, az iskolákban használható gyakorlati anyaggal, amely a mai napig is megállja a helyét. Ennek a sorozatnak a része a Bicinia Hungarica-sorozat, amelynek jó része népdalfeldolgozás. Nem csak magyar, de cseremisz népdalok is szerepelnek benne néhány magyar költő versének feldolgozása mellett.

Windhager Ákos

művelődéstörténész, az MMA MMKI tudományos munkatársa, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem óraadó oktatója

A Kodály-koncepció a magyar hangszeres iskolákban – Tandarabok mögöttes tartalommal

Kodály Zoltán zenei nevelési koncepciójának története közismert, így ma már az egyes módszereket munkatársaihoz köthetjük, például a szolmizáció bevezetését Molnár Antalhoz, az énektanításét Ádám Jenőhöz, a zenei írás-olvasását Szőnyi Erzsébethez, a karvezetését Bárdos Lajoshoz. Arról azonban kevesebbet hallani, hogy a mester által ellenzett magyar zeneiskolák is kaptak a koncepció alapján írt hangszeres tankönyveket. Két, hozzá közelálló tanítványa, Szervánszky Endre és Járdányi Pál dolgozta ki a hang-

szeres iskolákat a kor jeles hangszerjátékosaival együtt. A hegedűiskolát Sándor Frigyessel, a fuvolaiskolát Jeney Zoltánnal, a fagottiskolát Hara Lászlóval, a klarinétiskolát Berkes Kálmánnal írták közösen. Az oboa- és kürtiskolát – Járdányi egyéb irányú elfoglaltságai miatt – csak Szervánszky jegyzi, aki a zenész Szeszler Tibor és Ónozó János mellett a zeneszerző Székely Endrét vonta be a munkába. Jellemző Járdányi és Szervánszky elkötelezettségére, hogy fúvósiskolaik csúcscaként művészi igényű – a koncepcióra támaszkodó – fúvósötöst is alkottak. A kutató konkrét előadási darabok példáján mutatja meg, hogy a koncepció két eleme: az énekközpontúság és a népdalalapú zenei gondolkodás miként került be a fúvóshangszer-oktatásba, s miként vált meghatározóvá a korábbi német és orosz módszertannal szemben. Élőben szólal meg Szervánszky és Székely darabjaiból egy-egy tétel, amelyek pedig arra példák, hogy a tandarabok mögött is érdemes többletjelentést keresni.

Olsvay Endre

zeneszerző, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja

Kodály: *Epigrammák*

Kodály Zoltán immár 64 évvel ezelőtt írt darabfüzére, az egy és két ének/hangszeres szólamot zongorakíséréttel övező *Epigrammák* közkedvelt

ma is, már aki ismeri, használja, előadja. Az előadó benyomása szerint nincs a sorozat az őt megillető helyen, holott pedagógiai-lag (ez eredendő elsődleges célja), egyszersmind „zsánerkompozícióként” egyaránt eminens kompozíció.

Jelen előadás a formai, motívikus, ezen keresztül műfajt illető zeneszerzői, valamint a tradícióra és a különböző stílusokat közelebbről-távolabbról idéző vonásainak, jellemzőinek egy lehetséges metszetét mutatja be.

S. Szabó Márta

a Debreceni Egyetem
Zeneművészeti Karának
egyetemi docense, a
Nemzetközi Kodály Társaság tagja

Romantikus stíluselemek Kodály énekgyakorlataiban

Kodály Zoltán közel 70 évnvi alkotóművészetének második felében jelentős szerepet töltöttek be az énekgyakorlatok, melyeket 1937-től halála évéig, azaz 30 éven keresztül komponált. A mintegy 1400 mű a legkisebbeknek szánt kéthangos gyakorlatoktól (333 olvasógyakorlat) a koncertpódiumokon is megszólaltatható háromszólamú kórusművekig (*Tricinia*), vagy zongorakíséretes dalokig (*Epigrammák*) méltó módon tükrözi szerzőjük pedagógiai ars poeticáját: értékes zenei anyagot adni a zeneoktatás valamennyi szintjére. Van azonban egy másik célja is ezeknek a műveknek: bevezetni a zenét tanulókat a népzene, majd az európai műzene különböző stíluskorszakainak világába. Mindez igazolja azt, hogy Kodály énekgyakorlatai és zenepedagógiai koncepciója nem csupán a kisgyermek zeneoktatásának eszköze és módja, hanem a zeneoktatás teljes vertikumát átfogó filozófia. Az előadó a közép- és felsőfokú zenei szakképzésben kiváló zenei anyagot adó, a zenei romantika stíluselemeit reprezentáló Kodály-énekgyakorlatokról kíván szólni.

Ordasi Péter
nyugalmazott főiskolai
tanár

Kodály *Triciniája*, a kromatika intonálásának iskolája

A kromatika intonálása az a cappella társas ének-
lés egyik legnagyobb kihí-
vása. Az előadónak pályá-
kezdő énektanárként fel-
tűnt, hogy Bertalotti 50

solfeggiója tele van alterált hangokkal, de egyetlen kromatikus fordulatot sem találni benne, pedig a kortárs barokk vokális zene gyakori eszköze a kromatika (pl. *passus duriusculus*). Kodály *Triciniája* viszont szinte tobzódik a kromatikus menetekben: a 29 darabból mindössze hatban nem találunk kromatikus dallamlépést. Feltűnő a kromatikus menetek változatossága. Az egyetlen bővített prím lépéstől a teljes oktávot kitöltő lefelé vagy felfelé tartó menetekig. Találni kétszólamú kromatikus menetet párhuzamos és ellenmozgással, de van példa a legkényesebb, moduláló kromatikus dallamra is.

Az előadó Kardos Pál elméleti alapozásából kiindulva a triciniumok néhány jellemző menetén kívánja bemutatni, hogyan lehet elkerülni a kromatika intonálásának egyes buktatóit. Aki ezeket a miniatűr darabokat megtanulja tisztán, a társaira figyelve és érzékenyen igazodva énekelni, a romantika legburjánzóbb kromatikáját, Wagner és Verdi kényes szólamait is képes lesz tisztán megszólaltatni kórusban és kamaraegyüttesben egyaránt.

Ennek alapján Kodály Zoltán *Triciniája* a kromatika intonálása iskolájának nevezhető.

Gráf Zsuzsanna

az Angelica Leánykar
karnagya, a Városmajori
Gimnázium és a Liszt
Ferenc Zeneakadémia
tanára

**„Legyen mindennapi ke-
nyerünk” – Kodály gyakor-
latai a mindennapokban**

Az előadás Kodály Zoltán triciniumairól és epigrammáiról szól. Azt az utat és azokat az eszközöket mutatja be, ahogyan eljutnak a zenei tagozatos gimnázium 11. és 12. osztályos növendékei oda, hogy ezen műveket folyékonyan olvassák. Ezáltal a klasszikus, a romantikus és a kortárs zenét is könnyedén megértik és megérik. A Városmajori Gimnázium ének-zene fakultációs csoportja előben mutatja be, hogyan szólalnak meg ezek a nem könnyű művek.

JEGYZET

A series of horizontal dotted lines for taking notes.

JEGYZET

A series of 28 horizontal dotted lines for taking notes.

MMA
összművészeti magazin
2021. őszi-telei

A MŰVÉSZET FELADATA, HOGY AZ EMBERI LÉTEZÉS
MŰGÖTTI ÉRZÉK KÉRDÉSEKET FELTÉVE
HIVATKOSAN HÁTTÉRREL
HOVVAN ÉPÍTŐK KI A SAJÁT MŰKÖMÉNYÉT?

MŰVÉSZET ÉS MÓDSZERTAN A BUDAKEZSI ÚTON
— 5 ÉVE A HILD-VILLÁBAN
AZ ÉRTÉKELTŐ NEMOZHATÓK
MEGANTOZÁSAIN A GYŐR ALTA KULTURÁBAN

művészet | kultúra | tudomány

MEGJELENT

MMA-MMKI.HU